

medlemsblad for

Austmarka Historielag

SOMMER 1996.

En ny sommer og nye aktiviteter ligger foran oss. Turopplegget er klart, men vi trenger noen få flere deltakere, se side 3!
Les ellers Nytt fra Laget om hva som skjer.

Det er gledelig at vi stadig får nye medlemmer, åtte nye siden mars.

Også denne gangen har vi mye om Smålands-Pelle. Det viser seg at mange har minner om ham.
Så har vi plukket fra avisutklippene våre. Det ligger mye godt stoff der.
Ellers er mange bidragsyttere representert. Vi håper det er noe for enhver smak.

Kontingenten er nesten helt innbetalt, noen få etternølere får ny purring nå.

God sommer!

Nr. 69

Juni 1996

NYTT FRA LAGET

Årsmøtet.

Fredag 29. mars ble årsmøtet avholdt i Austbo. 21 medlemmer var til stede. Beretning og regnskap ble enstemmig godkjent. Finn Sollien hadde forslag om å yte bidrag til å forske i giftermål på svensk side, noe årsmøtet så positivt på. Det ble også tilslutning til at årsmøtene heretter skal holdes i januar.

Jens Øverby ble utnevnt til Årets medlem for sin støtte til laget ved dugnader, arrangementer og med gaver. Ragnhild Skullerud frasa seg gjevalg etter 11 år i styret, og som nytt styremedlem ble valgt Aud Dybing.

Det nye styret ser slik ut: Leder Oddvar Jakobsen, nestleder Arve Haugen, kasserer Wenche Lønhøiden, sekretær Åge Sørmoen, styremedlemmer Syver Gylderud, Roger Linna og Aud Dybing.

Golv i låven.

I vår har vi fått lagt golvplanker i det største låverommet. Dermed har vi nå mulighet til å lagre flere gjenstander i låven.

Solbergsetervegen.

Denne ble ryddet i fjor høst, og i disse dager blir den merket og skiltet. Historielaget er sammen med Møkeråsen og Tolloberget utmarkslag om dette prosjektet.

Logokonkurransen.

Ved fristens utløp var det fire som hadde levert forslag til logo for Historielaget. Styret har ennå ikke vurdert forslagene, så resultatet må utstå til septembernummeret.

Gaver til laget.

Laurits Sørli: Bøker fra krigstida. Roland Larsen: Høvler. Signe Aas: Mugge, smørbutt, sukkertang, smørtrau fra Tallåsen, tømmerverktøy. Svein Lindberg: Ljåorv, hake til å løfte harv med.

Åpne dager på Tunet.

I juli vil Historielaget holde husene åpne hver søndag kl. 14.00 - 18.00. Kaffe blir servert.

Austmarkadagen.

Lørdag 29. juni arrangeres Austmarkadagen. Historielaget vil holde åpent på Tunet fra kl. 12 til ca kl. 14 med utstilling og kaffeservering.

Nye medlemmer.

Willy Rundhaug, Anna Høegh, Halvor Strand, Bjørg Øverby, Finn Sandhalla, alle Austmarka. Erik Øverby, Kongsvinger, Ingfrid Dreyer, Kongsvinger, Grete Hjelle, Tøyenhaugen. Knut Sollien, Austmarka.

Sommerturen - siste sjanse!

Vi trenger noen få deltakere til for å få nok med på turen til Stavanger, Haugesund og Karmøy. Hvis du går og teller på knappene, så nøt ikke med å melde deg på til Åge, tlf. 62828147 så fort som mulig.

MER OM SMÅLANDS-PELLE

I forrige nr. skrev Oddvar om Pelle. Her er litt mere jeg har hørt om ham.

Oskar Aurstad har et bilde som viser Smålands-Pelle med neverkont på ryggen. Han kan fortelle at Pelle overnattet mange ganger på Aurstad. Og det var nok her han hadde "ruta si", over Karterudhøgda. Seint en høstkveld hadde han kommet til Lindberget og banket på, men de hadde liten lyst til å slippe ham inn, så etter en tid hadde han gått videre og sagt til seg sjøl: "Ingen hemma här i dag."

Margit Wang forteller: - Jeg hadde gått til Sørli for å hjelpe til med å rake høy. Da kom Smålands-Pelle dit. Han sa at han skulle stjele en hest og ri til Oslo, for som han sa: "Nå på sommeren er villaene fraflyttet, og da er det lett å gjøre innbrudd." Jeg sprang heim og fortalte far dette, for jeg var redd han skulle stjele hesten vår. Men far lo av meg og sa at han tar nok kanskje en hest et sted, men ikke våres. -

Nils Magnusson i Mitandersfors husker Smålands-Pelle godt: - Han brukte å slå opp teltet sitt her vi bor. Dette var før vi bygde. Han brukte kvist og pinner til å lage et gjerde av. Så slo han opp plakat om at han holdt foredrag om sitt opphold på Akershus fengsel. Han fortalte også mye om stjernebildene.

På Akershus skulle han dra oksehøvel, men ville ikke. Da hadde vokterne sagt til han at "din vilje ligger i disse kjeppene her". Han fortalte at de hadde slått han "så røven såg ut som en eplesekk."

I 1923 tigde han en patronhylse av min far. Den filte han av på midten og skulle feste på lommelykta, slik at han fikk ei smal lysstripe på nøyaktig hullet ved innbrudd.

Han brukte å si at "om jag fått studera, skulle jag blivit prest, ja allerminst klokkare". På tross av sine innbrudd var han nok godt likt av folk. Det fortelles at da han en gang var i Lamperudskogen i Eda, kjøpte folk billetter til karusellen til ham, så han var mere i lufta enn på bakken.

Arve

Erik og Ingrid Solberg forteller om Smålands-Pelle.

(Vi tar også med et lite utdrag av hva Erik og Ingrid fortalte om Pelle)

Pelle hadde drakjerra med seg bestandig, og i den hadde han alle sine greier. Han bodde oftest i telt, og når han gikk inn i teltet, festet han en kjetting fra kjerra til beinet sitt. En gang røsket Kasper Karterudseter i kjerra, og da skrek det inne i teltet.

Foredragene var ofte fra hans livshistorie, men astronomi pratet han også gjerne om. Det hadde han nok lest om i norske bøker i fengselet, for han brukte norsk, og sa f.eks. Melkeveien i stedet for Vintergatan. Religion pratet han også om, men hvis emnene ble for vanskelige, minket det på folk som lyttet, og da gikk han over til noe mer "roligt". Så gikk han rundt med hatten. Foredragene holdt han gjerne i "Pelleparken", der Nils Magnusson har huset sitt. Men han kunne også prate innendørs, "i hendelse av regn i kvarnen", som det en gang sto på plakaten han hadde satt opp.

Barna kunne nok være litt redde for Pelle, men Erik og Ingrid hadde aldri hørt at han gjorde noen noe vondt. Men det var på sine eldre dager han vandret herover, så selv om han såg stor og kraftig ut, var det ikke sikkert det var så mye krefter igjen. Men hunder likte han ikke. Han skulle ønske at "alla hundhovuden satt på en hals", da hadde han nok fått løst hundeplogen.

I blant bodde han i en jordhule ved Railandstomta, det var butikk der, og jevn trafikk av folk, men han likte ikke den trafikken. "Der skulle allt Iulius Haraldsson skaffa sig en Browning och hålla rampen från vägarna," sa han. Det skulle tatt seg ut om butikkmannen skulle jage kundene på den måten!

Pelle var svært renslig. Han vasket og bøtte klærne sine, og badet og vasket seg selv også. En gang badet han i kvarndammen ved Bruket. Botnen var steinete og med skarpt slagg fra smia, så han hadde kjenger på beina, ellers var han splitter naken. Så kom det to kvinnfolk, Gøran Andreasson og Maja Lind, de skulle i butikken, og veien gikk der. De tverrvende da de fikk se denne skapningen. Pelle ble litt fornærmet for det.

Teltet hans var lite, det var bare med nød og neppe han tog seg inn i det. Det var gammelt og slitt, og han drev og reparerte på det. Folk hadde mye moro av teltet med bøter i alle farger. Klærne bøtte han til stadighet, også om det ikke var nødvendig. En gang fikk han fine klær av Ola Engelbrektsson, men det ble bøter på dem også nesten med det samme. Store frakker hadde han ofte, en grå, slafsete, kjempestor frakk brukte han lenge, fortalte Ingrid, kanskje den vi ser på bildet? Frakken kom nok godt med i ølant, for en gang hadde han overnattet i en stor, gammeldags treplog som sto på en plass sønna kjerka i Bogen, fortalt Erik!

F.Å.

På neste side tar vi med enda et bilde av Smålands-Pelle.

PLANKEKJØRING MED HEST OG BIL. RUTEBILTRAFIKK.

Åge Sørmoen har skaffet laget en mengde utdrag fra Kongsvingeravisene, helt fra 1897 og fram mot vår tid. Det aller meste av utdragene angår Austmarka spesielt. Disse utdragene forteller mye historie, de gir oss nyttige opplysninger, og er en fin kilde til å forstå hvordan folk oppfattet tilværelsen. Det siste er ikke minst viktig, vi har lett for å vurdere fortiden ut fra våre kunnskaper og vår tids normer. Det blir lett et hinder når en skal prøve å forstå fortiden.

En del av disse papirene har vært lagt ut på de åpne dagene på Tunet, og mange har gjort seg kjent med dem der. Jeg har også tilgang til dette

materialet, og har planer om å trekke fram løst og fast i medlemsbladet i tiden framover. Nå har jeg sett på hva avisene har å fortelle om emnene som er nevnt i overskriften. De er litt artige, og kan være et grunnlag hvis noen har lyst til å skrive mer utfyllende om kommunikasjonene i bygda.

Vi starter med Indlandsposten fra februar 1902:

-- En livlig Planketrafik er der ivinter fra Skullerud Dampsag paa Østmarken til Aabogen Station. Der afsendes daglig omkring 15 Jernbanevogne til Fredrikstad for Regning And.H.Kiær & Co. I Januar Maaned har Jernbanen paa denne Planketrafik havt en Frakt-Indtægt af 24 à 25 tusen Kr. Trafiken har nu været et par Maaneder og vil holdes gaaende til ud paa Vaarparten. Foruden fra Skullerud Sag fremkjøres der til Opstabling i Aabogen ikke saa ubetydelig med Raa-Planker fra Kjellerhullets Sag. I det siste har det daglig været 70-80 Heste i Plankekjøring til Aabogen. --

Som vi skjønner var det stor virksomhet og arbeid for mange mennesker. Men alle ting har en bakside. I Indlandsposten i juli 1908 finner vi følgende innlegg undertegnet "Dyreven":

Den, som har set Hestene trække de tunge Plankelæs opover Bakkerne fra Østmarken, vil sent glemme det. Det er et Slit saa svært, at det med rette maa henregnes til Dyrplageri. Jeg har set Dyr opbydende alle Kræfter, og endda har de kun magtet at flytte Læsset nogen faa Skridt ad Gangen. Værst er det naturligvis nu i Sommervarmen.

For at dette skal bli bedre, maa der betales mer for Kjøringen. Slig som det nu er, kan ingen med god Samvittighed lægge paa større Læs end for ca. 4 Kr., om Hesten er baade stor og Stærk, og enhver maa da skjonne, at det blir for lidet at leve af og klare Utgifterne med. Jeg skal ikke denne Gang komme ind paa andre Sider af denne Sag, skjont det kunde være fristende nok. Men dette skal være en Bon for de stakkars Heste: Plankeiere, betal bedre! Plankekjørere, lægg paa lettere Læs!

Det er på denne tiden at bilene begynner å komme. I Glommendalens Social-Demokrat fra 1916 finner vi et referat fra møte i Vinger herredsstyre. En sak som vakte stor diskusjon var automobilkjøringen. Amdsdyrlegen hadde bedt om at alle herredets veier skulle åpnes for automobilkjøring. Det ble opplyst at både Brandval og Søndre Odalen hadde gjort det. Det er

ganske artig å lese referatet. Det var stor uenighet, mange mente at veiene var for dårlige, og at det ble farlig å ferdes på veiene. Representanten Skarnæs sa at veiene på Austmarka også var smale, men der kjøres med bil, og tildels store biler helt til svenskagrensen. Brunsell ville også åpne alle veiene, så lege og dyrlege kunne komme fortere fram. "Med 11 mot 9 stemmer besluttet at å åpne alle bygdeveie for almindelig Automobiltrafik".

I samme avis for januar 1921 foreslås at veivoktersystemet skal innføres i herredet. Det skal inndeles i 7 roter. På Austmarka har vi Kjerringkleiva-Skullerud 3371 m hovedvei, Solberglandet-Holmen-Stikveien (?) 3642 m bygdevei, Skullerud-Sunddammen 2830 m bygdevei, Holmer. Ingelsrud skole 6764 m bygdevei, Ingelsrud-Svenskegrensen ved Kjerret 5844 m bygdevei. Dessuten skulle to ikke rotelagte veier vedlikeholdes, det var Skinnarbøl-Masterud og Kjerret-Eidskog grense.

I mai 1922 ble forslag om bilrute Austmarka-Åbogen behandlet i herredstyret. Av referatet ser det ut til at det allerede er to ruter på Austmarka. Det ble litt diskusjon, men Konrad Skarnes fikk til slutt enstemmig tillatelse til å sette i gang ruten.

I juni 1927 heter avisen Kongsvinger Arbeiderblad. I en liten notis er en mann fra Granli spurt om det er noe nytt, og mannen svarer:

- - M-ja... det er ikke noe annet da enn at Kiær & Co har satt inn en svær lastebil som kjører plankene fra Skullerud sag. Det går med dobbelt skift og folk og hester blir aldeles overflødige. Det er sorgelig i slike tider som nå. Vi er ganske enig med mannen, men det er nok tilfelle andre steder enn ved Granli også.

I desember gir herredsstyret tillatelse til følgende bilruter: Oskar Skarnes for rutebiltrafikk Austmarka-Åbogen, Brødrene Skarnes for rutebil Kjerret-Finsrud-Magnor-Kongsvinger, S.C. Håkerud for rute- og lastebiltrafikk med innelukket bil for folk, melk og andre landmannsprodukter Austmarka-Kongsvinger. Håkerud fikk også tillatelse på bilrute Brødbøl-Kongsvinger. Han fikk også tillatelse til å trafikere bygdeveiene med 1 tonns lastebil, men han ble nektet å bruke tilhenger på noen spesielle veier. Etter at bygda fikk alle disse rutene er det ikke overraskende å lese i avisen i april 1928 at formannskapet enstemmig anbefaler å nedlegge Skullerud skysstasjon.

Noen dager senere har G. Haugen et langt innlegg i Kongsvinger Arbeiderblad, vi tar med et utdrag:

Som bekjent foregikk all kjøring av ved og trelast på veien Holmen-Åbogen tidligere ved hjelp av hester. Til tider var veien trafikert av opptil atti og hundre hester pr. dag, sommer som vinter. De som drev med plankkjøring var hovedsakelig småbrukere fra Austmarka, Vinger og Eidskog. Fortjenesten for en kjører kunde vel dreie seg om en seks-syvhundre kroner pr. år, og denne fortjeneste kom vel med. En mann som sitter med en eiendom på tyve a tredve mål jord og en stor ungeflokk kan nemlig umulig klare sig uten kontant arbeidsinntekt, og især i disse vanskelige tider, hvor skatter og pantegjeld vokser småbrukerne over ørene. Men så en vakker dag fant det store millionfirma Kiær & Co på at nå skulle kjøringen med hester innstilles for dets vedkommende. Den forrige driftsmåte var for gammel og passet ikke til tidens raske utvikling og store krav. En lastebil blev anskaffet, og nå gikk det etter veien så myrene husk og pukksteinen skvatt og lukten av bensin, stov og svidd gummi sved befolkningen i nesa. Hvordan alle disse småbrukerne skal klare sig i framtiden, blir et vanskelig spørsmål; men det kunde tenkes og vilde være ønskelig at de to interesserte kommuners styrer vilde gjøre en henvendelse til Kiær & Co for om mulig å treffe en ordning så adgangen til plankkjøring med hester atter kunde bli åpnet for de mange kjørere innen kommunene.

I august 1928 skriver Klaus Grasli om at det er "tilhengertrafikk" på bygdeveiene, selv om herredsstyret ikke har tillatt det pga den vanskelig økonomiske situasjon innen herredet. Men så sier bileierne at fylkesmannen har gitt beskjed om at herredsstyret ikke kan vedta noe slikt, det er fritt å bruke tilhenger. Grasli spør om den rette sammenhengen, dessverre finnes det ikke mer om den saken i avisene.

I 1932 er det fortsatt konflikt hest-bil. Da organiserer hestekjørerene i Brandval seg for å opptre samlet mot bilene. Noe mer om denne organisasjonen er det ikke å finne.

Til slutt tar vi med litt fra krigstida, i mars 1941 finner vi:

Etter hva det meldes til Kongsvinger Arbeiderblad vil Austmarka-ruta i den aller nærmeste framtid gå over til trekolddrift. Bussen blir skiftet ut

fredag og ruta vil i mellomtia bli kjørt med personbil. Monteringa av den nye Svedlund-generatoren ventes å ta en 10 a 12 dager.

I mai 1944 leser vi at generatorknottfabrikken på Austmarka går bra:

Det er ved fabrikken produsert knott av om lag 600 storfavner ved i lopet av vinteren. I disse dager monteres det ved fabrikken en ny knott-torke som er av de mest moderne på området. Den nye torke får en døgn-kapasitet på 200 hl knott med en vassgehalt på 20 prosent. Maskinen som driver torken består av en dampkjel sammen med en elektrisk vifte. Etter hva vi erfarer betyr den nye torke mye for fabrikkens drift, da torketid på knotten blir betydelig nedsatt. På vårt spørsmål om hvordan det stiller seg med å skaffe ved nok til fabrikkens drift får vi opplyst at det er ved nok for lange tider i skogene på Austmarka. Veden blir enten kjøpt ferdighogget eller på rot og noen mangel på råvirke til fabrikken har det ikke vært, hører vi.

F.Å.

KARSTEN ØVERBY FORTELLER

På Torpet ved Møkeren bodde i gamle dager en skomaker som het Bjørn. Han ble kalt "Tørp-Bjønn" på bygdemålet.

En gang kom en mann med et par sko til halvsåling. Han hadde vært på "Sølberbutikken" og kjøp lær, de var kjent for å ha godt lær der. Skomakeren undersøkte læret, og fant ut at det var for dårlig. "Du får gå og få tak i noe bedre ler", sa han.

Mannen syntes nok dette var litt rart. Han gikk så langt sørover at han ikke var synlig fra Torpet. Der satte han seg ned og ventet passe lenge, og så gikk han tilbake og viste fram samme lærbiten. "Ja, det var anne ler, det", sa Tørp-Bjønn. Dette uttrykket levde lenge som et ordtak i bygda.

I Gammelvangen drev Henrik og Ludvig og sprengte stein med dynamitt. Ludvig var en yngre bror av Henrik, og var nå kommet hjem fra Amerika. De hadde laget til en ladning, tent på og ropt "Varsko her, fyr er det her!" Nå satt de i ly og ventet på smellet.

Da fikk de til sin store forskrekkelse se ei gammel kjerring fra Kask komme gående. Hun var nærmest døvhørt, og ante fred og ingen fare. Her gjaldt det å handle raskt. Ludvig spratt opp, grep tak i kjerringa og rev henne over ende bak noen busker. Kjerringa skvatt til og fryktet det verste. "Men hå skar du med mæ, da, gamle menneskje!" skrek hun. Men i neste øyeblikk smalt det, og hun forsto nok sammenhengen. Hvordan hun reagerte da, sier fortellingen ikke noe om.

SPØRSMÅL OM SLEKT

Janet Andersen Hamberg har vært på en snarvisitt i Kongsvinger. Det var Marthea Engebretsdtr. Sørmoen av Skullerud og Berger Sjønnesen Rud i Eidskog som utvandret til USA og som Janet har sin rot i på Austmarka.

Sørmoen s. 461: Amund Olsen (Skullerud) g. 1752 Mari Nilsdtr. Sagen. Dette paret bodde som innerster på Fagernes når sønnen Ole ble f. 1753. Åserudsagen 1755 når Marthe ble født (mangler i bygdeboka). Er det noen som vet noe om foreldrene til Amund og Mari?

Side 459: Johan Olsen g. 1775 enke Inger Gundersdtr. Sandbakken. Inger er vel da enka etter Gudmund Ebbesen som døde på Sandbakken 1774. Inger/Ingrid f. 1728 Utgården (s. 62). Er det noen som vet noe om Johans foreldre?

Janet bor i Seattle og har der en forretning som selger bl. a. miniatyrdukker med bunader. I hun spurte om det var bunad for dette distrikt og var interessert i modeller for 18" dolls.

Janet kommer tilbake til Norge, og da vil Austmarka bli besøkt.

Finn Sollien

Kongeveien 121

2200 Kongsvinger

Tlf. 62817497

SUS FRA VARALDSKOG

Jenny Rogstad (1898-1979) var fra Holmby. Hun skrev denne sangen en gang i sin ungdom. Jeg har kjent sangen fra min barndom, men har fått hjelp av Arne Lunderbye med originalteksten. Rolf Utgård har hjulpet til med melodien, som er av ukjent opphav (har Jenny laget den også, eller er det en gammel slagermelodi?). Besifringen er gjort av Morten Gunnar Larsen den 17. mai 1996.

F.Å.

The musical score consists of four staves of music in 3/4 time, with a key signature of one flat (B-flat). The chords indicated above the notes are: Dm, F, Bb, C, F, Gm, F/A, Bb, Bbm, F/C, C7, and F.

Sommerdag med sol på sjø og land.
Himmel blå og kor av fuglesang.
En herlig blomsterduft man kjenner, og mitt hjerte længes.
Å, jeg hører sus fra Varaldskog.

Sommerkvell med skumring over strann.
Stjerner tennes, hjertet står i brann.
Da møter man sin kjære venn, ved Varalds stille vover.
Å, jeg hører sus fra Varaldskog.

Tenk hvor skjønt det er ved Varaldsjø.
Der skal hjemmet være til min død.
På himlen seiler månen stor i Augustkvellens skumring.
Å, jeg hører sus fra Varaldskog.

Jenny Rogstad

BARKEBRØD IKKE BARE I NØDSÅR

Den finska bonden är van att äta enkelt. Endel av reseskildrarna på 1700-talet voro av den åsikten, att bondens anspråkslösa föda långtifrån alltid var betingad av sparsamhet eller skulle berott på, att han ej skulle haft tillgång till bättre mat och möjlighet till ett bekvämare liv. Rudensköld, som fären 1738—41 studerade de ekonomiska förhållandena i vårt land och framför allt gjorde iakttagelser rörande befolkningen i Tavastland, uppger, att bönderna endast sällan äto närande föda, ty de hade inte rent rågbröd, kött eller fisk i huset annat än vid fester och vid skördetiden. Och annars äto de bröd av stampmjöl, i vilket det fanns något litet ren råg, men för det mesta mjöl av agnar och ax, vilka icke blivit helt uttröskade. Men då säd ej alls fanns att tillgå, samlade man missne (Calla) i kätten, fimmade dess rötter och bakade bröd därav; det sadet vara ganska hälsosamt och alls icke smaklöst. Som sovel härtill nyttjades mjölk, fisk och allra främst rovor.

Från ett sekel senare äro K. K. Böckers statistiska uppgifter (sammanställda 1833—34). Av dem framgår det att ännu i början av förra århundradet surrogat ganska allmänt inbakades i brödet, och det inte endast under nödår utan mångenstädes även under goda år. På många orter, som nu anses vara välbäende och rika, för att icke tala om avsides belägna orter, äto man i synnerhet halm-, agn- och barkbröd. Mycket välkänt var barkbrödet t. ex. i norra Satakunta och södra Österbotten. Sällan säges det, att man i Sastmola och Päämark äto enbart barkbröd även under goda år. Likaledes lär ej barkbrödet ha va vikt från bondens bord i Storå (Isojoki), Kaubajoki, Julasjärvi, Peräseinäjoki, Kurikka, Ilmoa eller Seinäjoki. I Lappo, Kaubava och Hiirmä var brödet, att döma av samma statistik, av något bättre beskaffenhet än i ovannämnda socknar; i hundskapets östligare socknar brukade man alla år barkbröd i hushållet. Enligt prästens rapport äto även under goda år 70 % av befolkningen i Soini barkbröd. Liknande exempel kunna framvisas från många andra trakter av landet.

Dette utklippet er fra en katalog fra 1930-årene i Nationalmuseum i Helsingfors. Denne betraktningen om gamle dagers matvaner forteller om et nøysomt kosthold på landsbygdene i Finland. Dengang gikk det ikke an å

grine på nesa, skyve tallerkenen fra seg og gå ut og kjøpe seg en hamburger eller pizza i stedet!

CALLA heter Myrkongle på norsk. I floraen står det at den er giftig. Men den har en tykk rotstokk, det var nok den de brukte.

Rover er neper.

OA

DEN FATTIGE OG DEN RIGE

Denne visa er en skillingsvise som min bestefar Martin Sørum, født 1870, pleide å synge i "godt lag" da jeg var guttunge. Jeg fant visa i en gammel visebok og syns at den er verdt å ta vare på.

Ole A. Svendsen

Det ginge to piger alt nede ved en strand,
for at plukke de blomster så skjønne;
den ene hun var nå så hjertelig glad,
den andre hun var så bedrøvet.

Den rige hun sagde til den fattige så:
"O, hvorfor er du blevet så bedrøvet.
O, sig meg, har du mistet din fader eller mor,
eller haver du mistet din ære?"

"Nei, jeg har ikke mistet min fader eller mor,
og Gud, han beskytter min ære;
men jeg sørger allermost for den fagre ungersvend
som vi begge to holder så kjære."

Og ungersvenden stod ikke langt derifra
og hørte på begge deres tale.
"O Gud, o store Gud, som i det høie bor,
sig hvem av disse to skal jeg tage.

Tager jeg nu den som rigdommen har
og lader den fattige bortfare,
da kommer hun at græde alle sine da'r
og felle så modige tårer."

Og ungersvenden gik da litt lengere frem,
så tok han den fattige ved hånden.
"Og jeg skal være din, og du skal være min,
og vi skal leva lykkelig tilsammen."

"Å, ungersvend, å, ungersvend, hvad tenker du på,
som tager den fattige ved hånden.
Nei, tag du heller mig som rigdommen har,
og lader den fattige bortfare."

"Nei, rigdommen er blot et lån ut av Gud,
men fattigdommen er en belønning;
thi den som penger har, han er nå sjelden glad,
den fattige fornøier sig med lite.

Og æblet det henger jo aldri så høit,
det må jo til jorden nedfalde.
Thi bliver man forlatt av sin hulde hjertevenn,
så bliver man forlatt av dem alle."

MÅL OG VEKT I GAMLE DAGER

Arve har funnet disse opplysningene i ei bok. Mange kjenner sikkert igjen mange av disse benevningene, men ikke alle mål har vært like over hele landet.

Husdyr ble ofte målt i alner eller stolper, målt rundt bogen, like bak frambeina. 1 alen = 24 tommer = 32 stolper = 4 kvarter. En kvart ble målt fra pekefinger til veslefinger på en voksen mann, som ca.- mål.

Mork/merker. 1 mork = 250 g. Altså 4 merker på 1 kg.

Kanne. 1 kanne = 2,5 liter = 10 merker (rommål f.eks. for melk)

Pund = 6 kilo (f.eks. om slakt). Våg = 18 kilo (f.eks. om høy)

Storhundre = 120 = 6 tju (om lauvkjerver, flatbrød o. l.)

Peil. 4 peiler = 1 liter, 3 peiler = 1 flaske (mål for brennevin o. l.)

Anker også brukt som mål på væsker

Mele (rundt trekar med skaft).

1 mele korn = 9 kilo

1 mele poteter = 12,5 kilo, altså 8 meler i en 100 kilos sekk poteter.

Tønner. Mål for korn. Delt i halvtønner, kvartel eller fjerding (1/4), åttring (1/8). Ei tønne korn skulle være 10 meler, altså 90 kilo.

Penger. 1 daler = 4 kr, 1 ort = 80 øre, 1 ort = 24 skilling,

1 skilling = 3 øre, 3 skilling = 10 øre.

Utgiver: Austmarka Historielag

Redaksjon og ekspedisjon:

Finn Åberg

Meltzersgt. 3

0257 Oslo

Tlf. 22 44 54 52

Medlemskap koster 50 kr. året.

Betales til

Austmarka Historielag

2224 Austmarka

Postgiro 0814 3552056

Trykt i 300 eksemplarer